



FRANTIŠEK ŽIVOT

Môj príbeh uprostred dejín

*V rozhovore
s Fabiom Marchesem Ragonom*

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2024

Obsah

Slovo na úvod.....	9
I. Začiatok druhej svetovej vojny.....	13
II. Vymazačovanie Židov.....	25
III. Atómové bomby a koniec vojny.....	37
IV. Studená vojna a mccartizmus.....	49
V. Pristátie na Mesiaci.....	65
VI. Videlov prevrat v Argentíne.....	77
VII. La Mano de Dios – Božia ruka.....	91
VIII. Pád Berlínskeho múru.....	103
IX. Zrod Európskej únie.....	115
X. Teroristické útoky 11. septembra.....	131
XI. Veľká hospodárska recesia.....	145
XII. Odstúpenie Benedikta XVI.....	161
XIII. Kovidová pandémia.....	181
XIV. Dejiny, ktoré ešte treba napísať.....	197
Odkazy na citácie.....	211

© 2024 HarperCollins Italia S.p.A., Milano

© 2024 Fabio Marchese Rağona

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2024

ISBN 978-80-8161-663-1

Slovo na úvod

Učme sa z dejín, predovšetkým z ich temných stránok, aby sme nerobili chyby minulosti. V poslednom čase pápež František veľakrát opakoval toto pozvanie a zdôrazňoval významnú hodnotu, akú má v živote každého človeka pamäť. Až natoľko, že sa stáva jeho najcennejším zarúmovaním. História sa máme zaiste učiť štúdiom kníh, ale aj pozorným počúvaním reálnych ľudí, ktorí prežili nezabudnuteľné chvíle, dobré alebo zlé. Tých, ktorí majú za sebou dlhý život, stretli Pána v mnohých udalostiach svojej existencie a môžu svedčiť o tom, čo videli osobne.

V 2. verši 10. kapitoly *Knihy Exodus* pozýva Boh Mojžiša, aby pred faraónom vykonal zázračné znamenia, aby „rozprával svojim deťom a vnukom“. Cieľom je zaiste prekva-piť a presvedčiť egyptského kráľa, ale aj pestovať pamäť ľudu tým, že mu bude odovzdávať poznanie Boha, ktoré veriaci komunikuje druhým, keď hovorí o svojom živote.

Kto takto vyrozpráva nejaký príbeh, poslúži tým, ktorí sú smädní po poznaní a upozorní najmä mladých na to, čo by ich mohlo čakať na ich ceste. Treba rozprávať o tom, čo bolo, aby sme lepšie pochopili, čo bude.

Nie náhodou pápež na Svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov 2020 upozornil, že človek je

rozprávačom. „Už od detstva cítim hlad po príbehoch, rovnako ako máme hlad po jedle. Aj keď si toho nie sme vedomí, náš život ovplyvňujú príbehy, či už formou rozprávok, románov, filmov, piesní, správ...“

Kniha, ktorú držíte v rukách, sa zrodila práve s úmyslom vyrozprávať dejiny, najdôležitejšie skutočnosti dvadsiateho storočia a prvých desaťročí druhého tisícročia prostredníctvom príbehu, ktorý naživo prednáša špeciálny svedok. Pápež František s veľkou ochotou prijal ponuku prejsť svoj život vo svetle udalostí, ktoré poznačili ľudstvo.

Dielo uzrelo svetlo sveta po sérii rozhovorov s pápežom, ktorému patrí najväčšie vrúcne poďakovanie za dôveru, akú znova prejavil voči mojej osobe. František počas nich otvoril dvere svojho srdca a spomienok, aby vyslal silné posolstvá o základných témach týkajúcich sa viery, rodiny, chudoby, medzináboženského dialógu, športu, vedeckého pokroku, pokoja a ešte mnohých ďalších. Jorge Mario Bergoglio berie čitateľov za ruku a prostredníctvom svojich spomienok ich sprevádza po neobyčajnej ceste desaťročiami. Prechádza s nimi najdôležitejšie úseky našich čias od vypuknutia druhej svetovej vojny v roku 1939, keď mal budúci pápež takmer tri roky, až po dnešné dni. Kde bol mladý Jorge v roku 1969, keď svet sledoval reportáž z pristátia na Mesiaci? Čo práve robil kardinál Bergoglio, keď v roku 2001 Spojené štáty americké zažili teroristické útoky?

Ide o spomienky pastiera, ktorý rozpráva o rokoch obľudného nacistického úsilia o vyhubenie Židov, atómovej bombe zhodenej v Hirošime a Nagasaki, Videlovom prevrate v Argentíne, páde Berlínskeho múru, veľkej hospodárskej kríze, odstúpení pápeža Benedikta XVI. Sú to

udalosti, ktoré sa prepletajú so životom pápeža *callejera* – „pápeža ulice“ –, ktorý výnimočným spôsobom otvára pokladnicu svojich spomienok, aby so svojou charakteristickou úprimnou priamočiarosťou porozprával o okamihoch, ktoré zmenili svet a aj jeho život.

Hlas pápeža sa v jeho spomienkach strieda s pasážami rozprávača, ktorý každú kapitolu rekonštruje pomocou *nuansí* daných rokov, aby uviedol jeho slová do kontextu a opísal historický scenár, do ktorého sú zasadené.

„Najvzácnejšia kniha je náš život, ktorý nám bol zverený;“ povedal pápež počas cyklu katechéz v roku 2022, venovaných rozlišovaniu. „Je to kniha, ktorú, žiaľ, mnohí nečítajú, alebo tak robia príliš neskoro, pred smrťou. A predsa, práve v tejto knihe sa nachádza to, čo zbytočne hľadáme na iných cestách. [...] Môžeme sa spýtať: Vyrozprával som niekomu svoj život? [...] Jedna z foriem najkrajšej a najdôvernejšej komunikácie je porozprávať o svojom živote. Umožňuje nám odhaliť niečo, čo v tej chvíli nikto nepozná, veci malé a jednoduché, ale ako hovorí evanjelium, práve za malými vecami sa skrývajú tie veľké.“

Keď teda pápež František znova listuje vo vzácnej knihe, akou je život, vedie nás chodníkom emócií, radostí a bolesti. Je to ako okno do minulosti, ktoré nám dovoľuje lepšie spoznať prítomnosť. Až do poslednej kapitoly s príbehom, ktorý ešte treba napísať.

Fabio Marchese Ragona



O druhej svetovej vojne počul pápež František iba od svojich rodičov. Už ako dieťa si tak uvedomoval jej obľudnosť.

I. Začiatok druhej svetovej vojny

Ako každé ráno aj dnes rozhlas vysiela súhrn posledných správ. Mario Bergoglio ich obyčajne zapol, prv než šiel do práce, kým si v malej kuchynke pripravoval kávu. Dlážka bola ešte mokrá. Manželka Regina využila krátku pokojnú chvíľu a prešla ju handrou. Vôňa a chuť tmavého dymiaceho nápoja pripomínajú Mariovi Taliansko, detstvo v Portacomaro v blízkosti Asti, trochu tak, ako to v diele Swannova cesta prežíval Marcel Proust, keď si namáčal madlenky do čaju a spomínal na detské časy, ktoré strávil s tetou Léonie. Maria z tejto dôvernej nostalgickej spomienky vyrušil plač malého Oscara, druhorodeného syna, ktorý svojmu okoliu nedoprial oddychu.

V rádiožurnále o siedmej s hudobným pozadím bolo možné počuť hlavne politické správy. Prezident Roberto Ortiz dal nové vyhlásenie týkajúce sa špeciálnej komisie na pátranie po protiargentinkej činnosti, ktorá bude ustanovená s cieľom

denacifikovať krajinu. Ďalej sa v ten deň predpokladali nové nepokoje robotníckeho hnutia, ktoré organizovala Confederación General del Trabajo. V tom čase, septembri 1939, ľudia vo veľkých argentínskych mestách prežívali protirečivé pocity. Tretej ríši sa podarilo infiltrovať do niektorých skupín spoločnosti a dakedy dokonca do niektorých rozhlasových staníc prenikli posolstvá, ktoré zvelebujú veľkosť Hitlerovho Nemecka.

Mario rýchlo vypil kávu a skôr než odišiel z maľovaného domčeka, rodinného hniezda postaveného na čísle 531 via Membrillar na predmestí Flores, bozkom sa rozlúčil so svojou Reginou, ktorá medzitým vzala na ruky dvadsaťmesačného syna, aby ho upokojila. Ďalšie dieťa mladých manželov Jorge, ktorý mal takmer tri roky, bolo pripravené na odchod. O niekoľko minút prišla babka Rosa, Mariova mama, ktorá bývala niekoľko metrov od nich, aby ho vzala do svojho domu, kde chlapček strávil celý deň. Bol to rituál, ktorý sa opakoval takmer každý deň – chcela pomôcť neveste zaujať množstvom domácich prác a najmä starostlivosťou o Oscara.

Keď Mario pobožkal aj deti a spolu s manželkou sa nachádzal blízko pri dverách, vo vzácnej chvíli ticha ho zasiahla správa zo zahraničného spravodajstva. Ministerský predseda Veľkej Británie Arthur Neville Chamberlain oznámil, že jeho národ vstúpil do vojny proti nacistickému Nemecku. Ultimátum, ktoré predložil pred niekoľkými hodinami a po ktorom nasledovala invázia a bombardovanie Poľska, zostalo nevypočuté.

Bol to začiatok druhej svetovej vojny. To však najmä v Južnej Amerike ešte nevnímali. V Argentíne to bola správa ako každá iná, odvysielaná takmer na konci relácie pred hudobnou prestávkou. No oznam neočakávane znepokojil taliansko-argentínskych manželov. Ich prvá myšlienka zaletela hneď k bratrancom, sesterniciam a iným príbuzným, ktorí žili v Európe, a zároveň

ich zasiahla spomienka na hrôzy prvej svetovej vojny – veľakrát o nich počuli rozprávať Mariovo otca Giovanniho, ktorý bojoval na fronte. Tieto okamihy smútku a znepokojenia zmizli, ale až o niekoľko sekúnd. Nasledovalo dvojnásobné rázne zaklopanie na dvere – prišla babka Rosa a na radosť všetkých ten nečakaný zvuk umlčal konečne aj Oscara. Keď Jorge videl vojsť babku, bežal jej oproti, aby ho vzala na ruky.

Aká to bola veľká žena, mal som ju veľmi rád! Babka z otcovej strany bola hlavnou postavou môjho rastu a mojej formácie. Bývala ani nie päťdesiat metrov od nášho domu a trávil som s ňou celé dni. Nechala ma hrať sa, spievala mi piesne z čias, keď bola dievčaťom, a často som ju počul zhovárať sa s dedkom po piemontsky – mal som tak výsadu poznať a naučiť sa jazyk ich spomienok. Inokedy, keď musela odísť z domu, chodil som s ňou k susedkám, s ktorými dlho, predlho besedovali a pili maté. Alebo ma vzala na pochôdzku po sídlisku a večer ma odprevadila k mame a ocovi, ale nie skôr, ako sme sa spolu pomodlili. Ona bola totiž pre mňa prvou ohlasovateľkou kresťanstva, naučila ma modliť sa a rozprávala mi o veľkej postave, ktorú som ešte nepoznal – o Ježišovi.

Nie náhodou bola babka Rosa spolu s dedkom Francescom z matkinej strany mojou krstnou mamou. Prvú sviatosť mi udelil don Enrico Pozzoli, výborný saleziánsky misionár pôvodom z okresu Lodi v Lombardsku, s ktorým sa dedko Giovanni spoznal v Turíne. On aj sobášil mojich rodičov – otec s mamou sa zoznámili v saleziánskom oratóriu v Argentíne a odvtedy bol don Enrico stále hlavnou osobou, pokiaľ šlo o našu rodinu a moje kňazské povolanie.

Keď sa vrátim k chvíľam s babkou, mal som vtedy takmer tri roky, bol som naozaj malý, a teda nie je ľahké oživiť si tie dni v roku 1939, keď ľudská zloba spôsobilá, že vypukla druhá svetová vojna. Vynárajú sa mi len záblesky spomienok s výrezmi z nášho každodenného života. V dome ustavične hralo rádio. Otec ho pustil hneď ráno a s mamou počúvali štátnu rozhlasovú stanicu, ktorá sa vtedy volala *Estación de Radiodifusión del Estado* (LRA 1); potom to bolo *Radio Belgrano*, *Radio Rivadavia* a všetky dávali denne prehľad o konflikte. Mama si naladila rozhlas aj v sobotu popoludní od druhej, aby nám deťom umožnila počúvať operu. Pamätám sa, že prv než začala, trocha nám priblížila dej. Keď mala prísť obzvlášť pekná ária alebo zlatý klinec programu, usilovala sa upútať našu pozornosť. Musím sa priznať, že sme boli často roztržití, napokon, boli sme malí. Napríklad pri Verdiho opere *Othello* nám mama povedala: „Počúvajte pozorne, teraz na posteli zabíja Desdemonu.“ A my sme zostali ticho, boli sme zvedaví a chceli sme to počuť.

Keď sa vrátim k vojne, v našich končinách sme tú pochmúrnu atmosféru natoľko nevnímali, lebo sme boli veľmi vzdialení od ostatného sveta, kde bol v hre osud ľudstva. No môžem povedať, že na rozdiel od mnohých iných Argentínčanov som druhú svetovú vojnu poznal, lebo sa doma o nej hovorilo – z Talianska nám prichádzali, hoci s mesačným oneskorením, otvorené listy našich príbuzných, ktorí nám hovorili, čo sa deje. Sprostredkovali nám správy o vojne v Európe. Použil som slovo otvorené, lebo poštu kontrolovali vojenské úrady. Listy prečítali a potom zalepili a na obálku pridali pečiatku CENZÚRA. Pamätám sa, že mama, otec, babka čítali nahlas tieto príbehy,

ktoré mi určite utkveli v mysli. V jednom z týchto listov napríklad príbuzní referovali, že ráno nejaké ženy z dediny, ktoré nepoznali, šli do Bricca Marmorita neďaleko od Portacomaro Stazione, aby zistili, či sú tam vojenský dozorcovia. Ich manželia nešli do vojny, zostali pracovať v Briccu, čo zrejme nebolo dovolené. Ak si manželky obliekli niečo červené, muži vedeli, že majú utiecť a skryť sa. Biele oblečenie zasa signalizovalo, že na okolí nie sú hliadky, a teda môžu pokračovať v práci.

No to je len príklad, aby sme mali predstavu, ako sa žilo v tých rokoch. Aké ničenie! Koľko chlapcov poslali zomrieť na front! A hoci sa to stalo pred osemdesiatimi rokmi, netreba nikdy zabudnúť na chvíle, ktoré nešťastne zasiahli do života toľkých nevinných rodín. Vojna ťa zožiera zvnútra, vidíš to v očiach tých najmenších, ktorí už nemajú v srdci radosť, len strach a slzy. Myslime na deti! Myslime na tých, ktorí nikdy nezacítili vôňu mieru, ktorí sa už narodili v čase vojny a budú žiť s touto traumou, ponesú ju v sebe po celý zvyšok života. A čo môžeme pre ne urobiť my? Musíme sa pýtať a zisťovať, aká je cesta pokoja, cesta na zabezpečenie budúcnosti týchto maličkých.

Ja, ktorý som v čase druhej svetovej vojny bol dieťaťom ako ony, som mal šťastie, lebo do Argentíny táto tragédia neprišla ako do iných krajín. Odohrala sa však nejaká námorná bitka – jedna z mála, na ktoré sa pamätám aj preto, že mi rodičia o nej hovorili. Stalo sa to práve v deň mojich tretích narodenín 17. decembra 1939. V rádiu hlásili o nemeckej vojrovej lodi Admiral Graf Spee, ktorú obklúčili a ťažko poškodili anglické lode v blízkosti ústia rieky Ría de La Plata. Napriek Hitlerovmu príkazu ďalej bojovať veliteľ Langsdorf spolu s dôstojníkmi rozhodol potopiť

lod' a spolu s posádkou vyplávali na člnoch smerom na Buenos Aires. Prakticky sa vzdali. O niekoľko dní veliteľ spáchal samovraždu zahalený do zástavy nemeckého námorníctva, aká sa používala počas prvej svetovej vojny. Ostatných mužov internovali do krajiny a poslali do okresu Córdoba alebo Santa Fe. Poznal som syna jedného z týchto vojakov, bol to statočný človek. Neskôr sa oženil a v Argentíne si založil rodinu.

Takýmto spôsobom som teda vedel o tragédii druhej svetovej vojny. Neskôr, keď som mal asi desať rokov, som sa s ňou stretol vďaka kinu. Rodičia nás brali do kina na sídlisku pozrieť si povojnové filmy. Videl som ich všetky. Zvlášť si pamätám na *Otvorené mesto Rím* Roberta Rosselliniho s Annou Maganiovou a Aldom Fabrizim – bolo to majstrovské dielo. Ale aj *Paisà* alebo *Nemecko rok nula*, a potom aj *Deti sa na nás pozerajú* Vittoria De Sicu z roku 1943. Sú to filmy, ktoré nám formovali svedomie a pomohli nám chápať ničivé dôsledky vojnového konfliktu.

Iná záležitosť je *Cesta Federica* Felliniho, film, ktorý som možno miloval najviac a ktorý som videl, keď som už bol väčší. Netýka sa vojny, ale rád ho citujem, lebo v ňom režisér dokázal zamerať reflektory na tých posledných, ako bola Gelsomina, čím pozýva divákov zachovať si vzácny pohľad na skutočnosť.

Keď sa vrátíme k bláznovstvu vojny, ktorého jedinou rovinou je ničenie, musím myslieť na ambíciu, túžbu po moci, nenásytnosť toho, kto vyvoláva konflikty. Nie je za tým iba ideológia, ktorá je nepravým ospravedlnením. Sú za tým pokrivené pohnútky, pretože v týchto chvíľach sa už nikomu nepozeral do očí – starým ľuďom, deťom, mamám, otcom. Zvlášť druhá svetová vojna bola ešte ukrutnejšia

ako prvá, v ktorej bojoval na rieke Piave aj dedko Giovanni Bergoglio. A práve on mi rozprával naozaj bolestné príbehy, keď bol u starých rodičov. Tolčí mŕtvi, množstvo zničených domov, dokonca kostolov. Aká tragédia! A hovoril mi, že na fronte so spolubojovníkmi spievali:

Generál Cadorna napísal kráľovnej:

*„Ak chceš vidieť Terst,
pošlem ti ho na pohľadnici.“
Bum, bum, bum
za rachotu dela...*

O druhej svetovej vojne mi však v detstve rozprávali aj mnohí prisťahovalci, ktorí prišli do Buenos Aires, keď ušli zo svojich krajín po invázii nacistov. Ale k tomu sa dostaneme zakrátko.

Jorge ešte nerozumel dráme tohto svetového konfliktu, mal len tri roky. Vo svojej nevinnosti nechápal utrpenie toľkých rodín, nútených utiecť, aby si zachránili život. Ale tým, že trávil dni v dome starých rodičov a počúval ich rozhovory v piemontčine, pomaličky si uvedomoval, že aj oni, hoci z iných dôvodov, prišli na vzdialené miesto – z Talianska, kde ešte zostal zvyšok rodiny, ktorá odtiaľ posielala svojim bratrancom správy o prebiehajúcej vojne.

Giovanni totiž spolu s manželkou Rosou a synom Mariom (ona najprv pracovala ako krajčírka a angažovala sa v prvej línii v Katolíckej akcii, on mal asi dvadsať rokov, diplom z účtovníctva a pracoval vo filiálke Banca d'Italia v Asti) sa koncom dvadsiatich rokov po veľkých hospodárskych obmedzeniach rozhodol pridať k trom zo šiestich súrodencov, ktorí emigrovali do



FRANTIŠEK. ŽIVOT

Môj príbeh uprostred dejín

V rozhovore s Fabiom Marchesem Ragonom

Z talianskeho originálu *LIFE. La mia storia nella Storia*,
Papa Francesco con Fabio Marchese Ragona,
Published by arrangement with Delia Agenzia Letteraria,
preložila Marta Jedličková

Vydal Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,

Trnava 2024, ako svoju 4 515. publikáciu

Prvé vydanie

Edícia *Profily*, 30. zväzok

Zodpovedná redaktorka Martina Grochálová

Jazyková úprava Katarína Kročková

Grafická koncepcia Pergamen

Technický redaktor Peter Valach

Snímky ČTK (s. 4, 24, 36, 48, 64, 114, 160),

Profimedia.sk (obálka, s. 12, 76, 90, 102, 130, 144, 180, 196)

Tlač Finidr, Český Těšín

Všetky práva vyhradené

www.ssv.sk, eVojtech.sk

objednávky: 033/590 77 18

objednavky@ssv.sk

Členská zľava 15 % platí v obchodnej sieti SSV.

ISBN 978-80-8161-663-1